

Lausunto

10.04.2026

Asia: VN/29443/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi lääkärin ilmoitusvelvollisuutta koskevan sääntelyn muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Potilastietojärjestelmän pakollinen käyttövaatimus ammattitauti-ilmoitusten tekemiseen ja sen vaikutukset palvelunantajien toimintaan

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin nykysääntelyn tavoin lääkärin velvollisuudesta ilmoittaa epäilemästään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta. Ehdotettavan uuden 4 momentin mukaan terveydenhuollon palvelunantajan olisi välitettävä lääkärin ilmoitus terveydenhuollosta asiakastietolain tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kysely- ja välityspalvelua koskevan asiakastietolain 76 §:n perusteella palvelunantajalla ei ole velvollisuutta välittää ilmoitusta työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle juuri kysely- ja välityspalvelun avulla, vaan tähän on vain mahdollisuus. Ehdotettavassa valvontalain 46 a pykälämuutoksessa kuitenkin säädettäisiin terveydenhuollon palvelunantajan velvollisuudesta käyttää nimenomaisesti aina ilmoitusten tekemiseen kysely- ja välityspalvelua, joka saisi etusijan erityissäännöksenä asiakastietolain 76 §:ään nähden.

Lupa- ja valvontavirasto pitää esitystä perustetultuna tietojärjestelmäkehityksen hyödyntämisen osalta. Virasto katsoo esityksen perusteluissa todetuin tavoin, että lääkärin ilmoitusten tekemiseen ja välittämiseen tulisi jatkossa hyödyntää laajasti jo olemassa olevia Kanta-palveluihin keskitettyjä sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ratkaisuja ja potilastietojärjestelmiä vanhanaikaisten suojatun sähköpostin tai postitse lähettämisen sijaan, joiden ei voida katsoa enää olevan tarkoituksenmukaisia ja tietoturvallisia vaihtoehtoja.

Lupa- ja valvontavirasto haluaa kuitenkin samalla nostaa esiin huomion, että esityksen mukainen pakollinen vaatimus ilmoitusten tekemisestä potilastietojärjestelmän kautta aiheuttaisi erityisesti pienten terveydenhuollon palveluntajien toimintaan merkittäviä muutoksia, joita ei ole käyty esityksessä läpi.

Asiakastietolain 67 §:n 2 momentin mukaan yksityisen terveydenhuollon palveluntajan on liityttävä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi, jos sillä on käytössään potilastietojen käsittelyyn tarkoitettu tietojärjestelmä. Asiakastietolain sääntely tarkoittaa käytännössä sitä, että yksityisellä palveluntajalla ei ole ehdotonta velvoitetta ottaa käyttöön kaikissa tilanteissa potilastietojärjestelmää ja liittyä sen avulla Kanta-palveluiden käyttäjäksi, vaan ainoastaan silloin, jos palveluntajalla on käytössään Kanta-palveluihin liitettävä potilastietojärjestelmä. Asiakastietolain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan tällainen poikkeus koskisi yksityisiä ammatinharjoittajia tai pieniä palveluntuottajia, joilla ei ole käytössään valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liitettävää potilastietojen käsittelyyn tarkoitettua tietojärjestelmää (HE 246/2022, 67 §:n yksityiskohtaiset perustelut).

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esityksen mukainen pakollinen kysely- ja välityspalvelun käyttövaatimus käytännössä sulkisi pois edellä todetun poikkeamismahdollisuuden ja pakottaisi kaikki lääkäripalveluita tarjoavat palveluntajat - myös ne pienet, jotka ovat voineet asiakastietolain 67 §:n 2 momentin salliman poikkeuksen turvin toimia ilman mitään potilastietojärjestelmää – hankkimaan ja ottamaan käyttöön asiakastietolain mukaisen potilastietojärjestelmän. Palveluntajan velvoitteet eivät rajoittuisivat pelkästään potilastietojärjestelmän käyttöönottoon ammattitauti-ilmoitusten tekemiseksi, vaan sääntelystä seuraisi, että palveluntajan tulisi ottaa käyttöön potilastietojärjestelmä koko palvelutoiminnan tosiasiallisessa laajuudessa ja muun ohella tallentaa Kanta-palveluihin kaikki ne muut tiedot, joihin sillä on lain mukaan tallennusvelvoite (esimerkiksi potilaskirjaukset, sähköiset lääkemääräykset sekä todistukset ja lausunnot).

Esityksessä on käyty läpi tietojärjestelmämuutosten aiheuttamia vaikutuksia muun ohella tietojärjestelmiä käyttävien terveydenhuollon palveluntajien näkökulmasta. Esityksen vaikutustenarviointia koskevassa osiossa on todettu, että terveydenhuollon palveluntajan tulisi muutosten myötä todennäköisesti kehittää omaa tietojärjestelmäänsä, jos palveluntaja ei olisi jo aiemmin ottanut kysely- ja välityspalvelua käyttöön esimerkiksi muiden lääkärin lausuntojen tai todistusten välittämisen vuoksi. Tietojärjestelmämuutoksista aiheutuisi kustannuksia osalle terveydenhuollon palveluntajista. Kustannusten määrä on tapauskohtainen.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että ehdotettavien muutosten tosiasialliset seuraukset voivat olla edellä todetuin tavoin hyvin merkittäviä sellaiselle palveluntajalle, joka ei ole ottanut lainkaan käyttöön potilastietojärjestelmää ja joutuisi sääntelyn vuoksi hankkimaan sellaisen kattamaan koko toimintansa. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan esityksen jatkovalmistelussa tulisi huomioida ja arvioida ehdotuksen vaikutukset edellä todetuin tavoin erityisesti pieniin palveluntajiin ja niiden toimintaa koskeviin tiedonhallinnan vaatimuksiin.

Sääntelyn voimaantulo

Ehdotuksen mukaan kysely- ja välityspalvelun kautta tehtäviä ammattitauti-ilmoituksia ja niiden välittämistä eri viranomaisille koskevat lakimuutokset tulisivat voimaan 4.1.2027 tai mahdollisimman pian sen jälkeen.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esityksen mukaisten velvoitteiden toteuttaminen edellyttäisi palvelunantajien käyttämiin tietojärjestelmiin muutoksia, jotka puolestaan tulisi järjestelmän kehitystyön jälkeen yhteistestata Kanta-palveluiden kanssa ja rekisteröidä Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämään asiakastietolain mukaiseen Astori-rekisteriin. Muutokset edellyttäisivät myös joiltain palveluntuottajilta täysin uusia tietojärjestelmien käyttöönottoja tai käytössä olevien järjestelmien päivityksiä, joiden toteutusrytmit vaihtelevat eri toimijoilla.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että sen valvontakokemuksen perusteella monet sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevat siirtymäajat ovat aikaisemmin osoittautuneet liian tiukoiksi, eikä tietojärjestelmäpalvelun tuottajilla ja järjestelmiä käyttönottavilla palvelunantajalle ole ollut siirtymäaikojen puitteissa tosiasiallista mahdollisuutta toteuttaa vaadittuja toimenpiteitä. Liian lyhyet siirtymäajat aiheuttavat epätarkoituksenmukaista valvonnan tarvetta. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan lakiehdotusten voimaantulon aikataulu on edellä todetut seikat huomioiden varsin lyhyt, mikä tulisi huomioida esityksen jatkovalmistelussa. Toimijoille asetettavien määräaikojen tulisi olla realistisesti toteutettavissa.

Asiakastietolain voimassa olevan siirtymäsäännöksen (102 §) mukaan palvelunantajan tulee aloittaa ammattitauti-ilmoituksiin liittyvien todistusten ja lomakkeiden tallentaminen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon 1.10.2026 alkaen. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia asiakastietolain siirtymäsäännöksen kyseiseen kohtaan.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että edellä todetut kaksi eri määräpäivää ammattitauti-ilmoitusten tallentamiselle Kanta-palveluihin voivat aiheuttaa epäselvyyksiä sen suhteen, milloin tietojärjestelmien pakolliset toteutukset tulevat olla valmiita ja milloin palvelunantajan tulee tosiasiallisesti ottaa käyttöön uudet vaatimukset tukeva tietojärjestelmäversio. Sääntelyn voimaantumoon liittyvien mahdollisten epäselvyyksien välttämiseksi Lupa- ja valvontavirasto ehdottaa ministeriölle harkittavaksi, tulisiko asiakastietolain 102 §:n 6 momentin 2 kohdan mukainen siirtymäaika siirtää nyt käsillä olevan ehdotettavan sääntelyn voimaantulon yhteyteen ammattitauti-ilmoituksia koskevilta osin.

Malava Arttu

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira - Lupa- ja
valvontavirasto / sosiaali- ja terveystieteiden osasto